

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Příspěvek občanské společnosti k zelené agendě a k udržitelnému rozvoji západního Balkánu v rámci procesu přistoupení k EU

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(2020/C 429/16)

Zpravodajka: **Dragica MARTINOVIĆ DŽAMONJA**

Spoluzpravodaj: **Pierre Jean COULON**

Rozhodnutí plenárního shromáždění	20. 2. 2020
Právní základ	čl. 32 odst. 2 jednacího řádu stanovisko z vlastní iniciativy
Odpovědná sekce	Vnější vztahy (REX)
Přijato v sekci	24. 7. 2020
Datum přijetí na plenárním zasedání	18. 9. 2020
Plenární zasedání č.	554
Výsledek hlasování	215/1/3
(pro/proti/zdrželi se hlasování)	

1. Závěry a doporučení

1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) podpořil a nadále rozhodně hájí rozšíření Evropské unie o šest zemí západního Balkánu ⁽¹⁾, splní-li tyto země všechna nezbytná kritéria členství.

1.2 V tomto ohledu EHSV vítá činnost Evropské komise, pokud jde o revidovanou metodiku umožňující zahájení přístupových jednání se Severní Makedonií a Albánií, a její úsilí o posílení dynamiky a předvídatelnosti tohoto procesu. EHSV však požaduje, aby byla posílena úloha sociálních partnerů a organizací občanské společnosti.

1.3 EHSV se domnívá, že oživení po krizi COVID-19 by mělo podpořit ekologické politiky a že ekologická transformace se musí stát nedílnou součástí uceleného a do budoucna orientovaného plánu obnovy na západním Balkáně ⁽²⁾. S ohledem na to EHSV vítá, že Evropská komise oznámila balíček opatření pro hospodářskou obnovu na pomoc západnímu Balkánu.

1.4 EHSV se domnívá, že země západního Balkánu by měly postupovat v souladu s hlavními evropskými politikami a iniciativami a měly by do nich být zahrnuty, což s ohledem na jejich zeměpisnou polohu platí především pro Zelenou dohodu pro Evropu.

1.5 Vzhledem k nezbytnosti významných investicí a regulačních úprav je EHSV pevně přesvědčen, že v rámci přechodu k ekologičtější a udržitelnější společnosti musí hrát obzvláště důležitou roli sociální partneři a organizace občanské společnosti, zejména pokud jde o konkrétní politické podmínky v zemích západního Balkánu.

1.6 EHSV znovu zdůrazňuje význam záruk svobody sdružování a zajištění příznivého občanského prostoru, jakož i potřebu posílit podporu budování kapacit organizací občanské společnosti v zájmu silného a účinného občanského dialogu.

⁽¹⁾ Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo (tímto označením nejsou dotčeny postoje k otázce statusu Kosova a označení je v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN 1244/99 a se stanoviskem Mezinárodního soudního dvora k vyhlášení nezávislosti Kosova), Černá Hora, Severní Makedonie, Srbsko.

⁽²⁾ COM(2020) 315 final (29. 4. 2020), Sdělení o podpoře západního Balkánu v boji s pandemií COVID-19 a při obnově po ní.

1.7 EHSV připomíná, že země západního Balkánu jsou velmi citlivé na dopady změny klimatu, jejichž následkem dochází k poškozování celkového zdraví a hospodářství, a že potřebují naléhavá opatření, která zvýší kvalitu života jejich občanů, zejména děti a mladých lidí, díky spravedlivému přechodu k zelenějšímu modelu, při zohlednění zásady, že „nikdo nesmí být opomenut“.

1.8 EHSV žádá, aby budoucí opatření zaměřená na to, aby země západního Balkánu byly zelenější, byla přizpůsobena konkrétním výzvám a potřebám tohoto regionu, včetně odpovídajícího regulačního rámce, přeshraničních aktivit, inovativních technologických řešení, místní výroby a spotřeby energie a energetické účinnosti, udržitelné městské dopravy, silničních a železničních sítí, zapojení veřejného a soukromého sektoru, IKT a zavádění rychlého internetu, zemědělsko-potravinářských opatření atd.

1.9 EHSV se domnívá, že problémy týkající se dekarbonizace, znečišťování ovzduší, vody a půdy, propojenosti a změny klimatu na západním Balkáně lze proměnit v příležitosti prostřednictvím investic do výzkumu a inovací, učení a využívání alternativních přístupů, oběhového hospodářství, nakládání s odpady, ekologičtější energetiky a řešení v oblasti propojenosti, jakož i prostřednictvím aktivních opatření na ochranu značné biologické rozmanitosti regionu.

1.10 EHSV zdůrazňuje, že je důležité rozvíjet ekologické dovednosti v rámci aktivních vnitrostátních a regionálních strategií vzdělávání / odborné přípravy a rozvoje dovedností, se zvláštním důrazem na rovnost žen a mužů, ve spolupráci s příslušnými subjekty a v rámci účinného sociálního dialogu.

1.11 EHSV zdůrazňuje, že v zemích západního Balkánu je třeba zajistit náležitě fungování řádné správy věcí veřejných a demokratických institucí, právního státu, účinné politiky v oblasti boje proti korupci a boje proti organizované trestné činnosti, jakož i dodržování lidských práv a bezpečnosti. Vzhledem k tomu, že ekologizace hospodářství vyžaduje značné investice, je nezbytné připomenout, že právní stát je klíčovou podmínkou pro zajištění fungujícího podnikatelského prostředí a získávání přímých soukromých a zahraničních investic.

2. Evropská integrace zemí západního Balkánu

2.1 EHSV rozhodně podporuje rozšíření Evropské unie o šest zemí západního Balkánu, když splní nezbytná kritéria členství. Vybuďoval velmi pevnou síť vazeb se sociálními partnery a organizacemi občanské společnosti v regionu a je pevně odhodlán zasazovat se o to, aby byl slyšet jejich hlas.

2.2 EHSV vítá solidaritu, kterou zemím západního Balkánu vyjádřili evropští představitelé na summitu v Záhřebu dne 6. května 2020, připomíná nicméně svůj příspěvek⁽³⁾, v němž zdůrazňuje, že rozšiřování vyžaduje do budoucna větší angažovanost, a vyjadřuje své politování nad nedostatečným uznáním významu hlasu občanské společnosti.

2.3 EHSV vítá sdělení *Posílení procesu přistoupení – přesvědčivá perspektiva EU pro západní Balkán*⁽⁴⁾, které navrhuje revidovanou metodiku pro kandidátské země a v zájmu urychlení procesu rozšíření usiluje o větší důvěryhodnost tohoto procesu, zároveň však s politováním poukazuje na nedostatečné uznání úlohy sociálních partnerů a organizací občanské společnosti.

2.4 EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby posílila úlohu občanské společnosti při sledování činnosti vlád, pokud jde o plnění kritérií, která jsou nezbytnou podmínkou přistoupení, zejména kritérií týkajících se základních zásad, ale i skupiny kritérií pod označením „Zelená agenda a udržitelná konektivita“.

2.5 EHSV podporuje balíček opatření Evropské komise na pomoc zemím západního Balkánu v jejich úsilí o potlačení dopadu pandemie COVID-19, jak se podrobně uvádí ve sdělení o globální reakci EU na COVID-19⁽⁵⁾ a ve sdělení o podpoře západního Balkánu v boji s pandemií COVID-19 a při obnově po ní⁽⁶⁾.

2.6 EHSV žádá, aby se vedle posilování závazků vůči tomuto regionu, co se týče reakce na krizi i budoucího hospodářského a investičního plánu pro země západního Balkánu, kladl větší důraz na reformy a na podmíněnost zapojení EU prováděním demokratických reforem a dodržováním základních evropských hodnot, jako jsou právní stát a základní práva.

(3) Příspěvek EHSV na summitu EU a zemí západního Balkánu dne 6. května 2020 (28. 4. 2020). <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/presentations/eesc-contribution-eu-western-balkans-summit-6-may-2020>.

(4) COM(2020) 57 final (5. 2. 2020), Posílení procesu přistoupení – přesvědčivá perspektiva EU pro západní Balkán.

(5) JOIN(2020) 11 (8. 4. 2020), Sdělení o globální reakci EU na COVID-19.

(6) COM(2020) 315 final (29. 4. 2020), Sdělení o podpoře západního Balkánu v boji s pandemií COVID-19 a při obnově po ní.

2.7 EHSV opětovně vyjadřuje své přesvědčení, že do celého procesu evropské integrace zemí západního Balkánu musí být smysluplným způsobem zapojeni sociální partneři a další organizace občanské společnosti na úrovni EU i na úrovni jednotlivých států. Je nezbytné posílit jejich kapacity prostřednictvím technické a finanční podpory tím, že bude usnadněn přístup k evropským zdrojům financování a že budou plně zapojeny do průběhu přístupových jednání⁽⁷⁾.

3. Zelená dohoda, důležitý aspekt evropské integrace zemí západního Balkánu

3.1 EHSV se domnívá, že země západního Balkánu by se měly i nadále přizpůsobovat směrům, cílům a hodnotám EU, a EU by se měla snažit o zapojování zemí západního Balkánu do svých iniciativ. To platí zejména pro Zelenou dohodu pro Evropu, která musí země západního Balkánu zahrnout už jen z důvodu jejich zeměpisné polohy v srdci evropského kontinentu, kde jsou ze všech stran obklopeny Evropskou unií. Není proto nijak překvapivé, že sdělení o Zelené dohodě ze dne 11. prosince 2019 v rámci ekonomického a investičního plánu pro západní Balkán, který má být předložen do konce roku 2020, výslovně avizuje „zelenou agendu pro západní Balkán“⁽⁸⁾.

3.2 EHSV žádá, aby zelená agenda pro západní Balkán účinně posilovala a podporovala regionální spolupráci, zejména v odvětvích energetiky a dopravy. Aktivní účast a zapojení sociálních partnerů a organizací občanské společnosti do stávajících regionálních společenství pro spolupráci, smluv a iniciativ je zásadní pro to, aby byly přínosem pro blahobyt a zdraví občanů v regionu a aby zároveň v zemích západního Balkánu uvolnily potenciál zeleného, nízkouhlíkového a oběhového hospodářství. Zelená agenda pro západní Balkán by měla tyto problémy řešit prostřednictvím pěti tematických pilířů: 1) dekarbonizace, 2) oběhové hospodářství, 3) biologická rozmanitost, 4) znečištění a 5) zemědělsko-potravinářská opatření.

3.3 EHSV sdílí názor, že dopad koronavirové krize na občany a podniky je obrovský, a že je tudíž nutné přehodnotit politické cíle. EHSV je nicméně přesvědčen, že nedílnou součástí komplexního plánu obnovy musí být ekologická transformace a že tento plán by měl být zaměřený do budoucnosti a měl by zahrnovat rozsáhlé veřejné a soukromé investice do dopravních a energetických spojení, energetických úspor na straně poptávky a ekologičtějších technologií, jako je sluneční a větrná energie, čistý vodík, baterie a zachycování uhlíku, které nemají žádné nebo jen minimální dopady na přírodní prostředí a lidi.

3.4 EHSV s politováním poukazuje na některé znepokojivé analýzy a trendy v regionu, které vyžadují okamžitou akci. Ekonomiky na západním Balkáně jsou stále silně závislé na pevných fosilních palivách a mají vysokou energetickou náročnost. Region je vážně zasažen změnami klimatu (sucha, povodně) a očekávané zvýšení teploty by zde do konce století mělo dosahovat až 4 °C⁽⁹⁾. Většinu silniční dopravy zajišťují starší vozidla s méně účinným spalováním. Některá zdejší města jsou na horních příčkách evropského žebříčku znečištění v PM_{2,5} a PM_{10,0} (Sarajevo, Priština, Skopje, Bělehrad).

3.5 EHSV však připomíná, že region má značný potenciál obnovitelné energie (vodní, větrné a sluneční), jakož i významný potenciál v oblasti přírodních zdrojů a mimořádnou biologickou rozmanitost. Problémy, s nimiž se region potýká v oblasti dekarbonizace, znečišťování ovzduší, vody a půdy, propojenosti a změny klimatu, lze proměnit v příležitost prostřednictvím výzkumu a inovací, využívání alternativních přístupů, oběhového hospodářství, nakládání s odpady, ekologičtější energetiky, energetické účinnosti a řešení v oblasti propojenosti.

3.6 EHSV připomíná, že EU na summitu v Poznani o západním Balkánu⁽¹⁰⁾ potvrdila svůj závazek v oblasti životního prostředí a klimatu a podpořila společné prohlášení nazvané „Přechod k čisté energetice na západním Balkáně“ ze dne 21. února 2019.

⁽⁷⁾ Úř. věst. C 262, 25.7.2018, s. 15.

⁽⁸⁾ COM(2019) 640 final (11. 12. 2019), Příloha ke sdělení Zelená dohoda pro Evropu.

⁽⁹⁾ <https://www.rcc.int/pubs/62>.

⁽¹⁰⁾ Cílem iniciativy šesti zemí západního Balkánu (známé také jako „berlínský proces“), která vznikla v roce 2014, je podpora šesti smluvních stran Energetického společenství v jihovýchodní Evropě, Albánie, Bosny a Hercegoviny, Kosova*, Severní Makedonie, Černé Hory a Srbska, v rámci posilování regionální spolupráce a podpory udržitelného růstu a pracovních míst.

3.7 Přechod od fosilních paliv k ekologickému hospodářství zahrnuje také propojenost od energetických, dopravních a distribučních infrastruktur po digitální agendu. Součástí řešení v rámci přechodu k ekologickému hospodářství musí být podnikání. Za předpokladu správně nastaveného rámce a podpory povede přechod k uhlíkově neutrálnímu hospodářství k modernizaci průmyslu a tvorbě nových a vysoce kvalitních pracovních míst a zvýšení počtu pracovních příležitostí. Zásadní význam má zapojení sociálních partnerů, podniků a dalších sdružení občanské společnosti v zemích západního Balkánu do vytváření a provádění opatření na podporu chytrého a inteligentního oběhového a nízkouhlíkového hospodářství. Sociálně politická opatření a sociální dialog jsou v rámci tohoto procesu nezbytnou zárukou soudržné společnosti, která usiluje o zajištění pracovních míst pro všechny a omezuje nerovnosti a vyloučení.

3.8 EHSV zdůrazňuje nezbytnost plného zapojení sociálních partnerů a organizací občanské společnosti do vymezení udržitelného rozvoje jako prioritního politického cíle, což umožní podpořit „zelené investice“ v regionu. Akademická obec, zaměstnavatelé a zaměstnanci, subjekty plnící funkci sociálních katalyzátorů, např. podnikatelé, sdělovací prostředky a náboženští nebo jiní vůdci s přeshraničním vlivem, jsou důležitými vektory inkluzivního a udržitelného rozvoje. Vědecké obce, kulturní skupiny, průmyslové klastry a sdružení spotřebitelů ad. mají rozsáhlé odborné znalosti, s nimiž mohou podpořit tuto pro region důležitou volbu a zasadit se o to, aby to byla správná volba jak pro hospodářství, tak pro společnost.

3.9 Je třeba rozvíjet zelené dovednosti v rámci aktivních vnitrostátních a regionálních strategií v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a dovedností ve spolupráci s příslušnými aktéry a v rámci účinného sociálního dialogu, včetně studentů, učitelů a rodičů v zájmu nízkouhlíkového hospodářství účinně využívajícího zdroje a ekologizace. Je-li za strategický cíl pro země západního Balkánu považován přechod k oběhovému hospodářství, pak by podpora zelených dovedností měla být v souladu s vnitrostátními strategiemi růstu, aby bylo zajištěno, že iniciativy v oblasti vzdělávání a odborné přípravy budou plnit vnitrostátní strategické cíle a že na ně bude poskytována dostatečná finanční podpora. EHSV požaduje, aby byla zvláštní pozornost věnována zapojení žen do tvorby nových politik v oblasti vzdělávání a odborné přípravy (zvyšování kvalifikace a rekvalifikace) a jejich provádění, s cílem zajistit lepší rovnost žen a mužů a spravedlivější přechod k ekologičtější ekonomice.

3.10 Za účelem řešení problému, který představuje nezaměstnanost a nesoulad mezi nabízenými a požadovanými dovednostmi, je třeba zlepšit předvídaní poptávky po dovednostech s cílem zajistit, aby dovednosti studentů a pracovní síly odpovídaly dovednostem potřebným na trhu práce, jakož i posílit odborné vzdělávání a přípravu a zejména systémy učení se prací a systémy duálního vzdělávání, které přispěly k úspěšnému řešení nezaměstnanosti mladých lidí v některých členských státech EU. V zájmu dosažení těchto cílů je třeba prosazovat a podporovat aktivní zapojení podniků a jejich obchodních sdružení, jako jsou obchodní komory.

3.11 V souvislosti s přechodem na nízkouhlíkové hospodářství podporuje EHSV zásadu, že „nikdo nesmí být opomenut“. Zvláštní pozornost by měla být věnována občanům, zvláště nejzranitelnějším skupinám, přičemž by mělo být zajištěno, aby pro ně byla energie cenově dostupná a přístupná a aby mohli mít prospěch z podpory opatření v oblasti energetické účinnosti. Regiony závislé na těžbě uhlí je třeba podporovat v jejich spravedlivém přechodu, aby vypracovaly plány participativní obnovy svého rozvoje, které budou vycházet zdola a umožní zmírnit ztráty pracovních míst. Spotřebitelé musí být informováni, vedeni a angažováni, aby zaujímali odpovědné postoje a v souladu s nimi také jednali, což přispěje ke zmírnění dopadů změny klimatu.

3.12 EHSV uznává geopolitický a geoeconomický význam tohoto regionu pro EU a vyzývá k obezřetnosti vůči investicím ze třetích zemí, které berou často menší ohledy na cíle v oblasti udržitelnosti. EHSV vyzývá orgány a občanskou společnost v regionu, aby podporovaly a zvyšovaly povědomí o pozitivní angažovanosti a finanční podpoře EU, pokud jde o zavádění ekologičtějších technologií.

3.13 EHSV žádá o předběžné hodnocení financování činností týkajících se udržitelného rozvoje v zemích západního Balkánu a uplatňování zásady podmíněnosti na udržitelnost projektů.

4. Změna klimatu a západní Balkán

4.1 EHSV připomíná, že západní Balkán je velmi citlivý na dopady změny klimatu a v předchozích letech jej postihly velmi ničivé záplavy a sucha. Ve studii Rady pro regionální spolupráci o změně klimatu ⁽¹⁾ se uvádí, že bylo zaznamenáno pozorované zvýšení teploty o 1,2 °C, přičemž do konce století se předpokládá její další zvýšení o 1,7–4,0 °C. Dobře zdokumentovány jsou také problémy se znečištěním ovzduší, jejichž následkem dochází k poškozování celkového zdraví a hospodářství.

⁽¹⁾ <https://www.rcc.int/pubs/62>.

Vzhledem k tomu, že změna klimatu narušuje základní životní potřeby (přístřeší, potraviny a voda), patří děti a mladí lidé mezi nejzranitelnější, pokud jde o přímé i nepřímé dopady změny klimatu, které se ještě zhoršily v důsledku pandemie COVID-19⁽¹²⁾.

4.2 EHSV uznává význam závazků přijatých zeměmi západního Balkánu v rámci Pařížské dohody o změně klimatu z roku 2015⁽¹³⁾ snížit emise skleníkových plynů a postupně, v souladu s nejnovejšími vědeckými poznatky, zvyšovat ambice svých vnitrostátně stanovených příspěvků. Kromě vlád musí při provádění Pařížské dohody hrát důležitou úlohu i další zúčastněné strany, jako jsou podniky, města a nevládní organizace.

4.3 EHSV oceňuje rovněž závazky jednotlivých zemí v rámci cílů OSN pro udržitelný rozvoj do roku 2030, plánu pro řešení problémů udržitelného rozvoje, včetně chudoby, nerovnosti, změny klimatu, zhoršování životního prostředí, míru a spravedlnosti. Nesmírně důležité je i to, aby nový model rozvoje získal podporu ze strany občanů, podniků, finančního odvětví v každé zemi i v mezinárodním měřítku.

4.4 EHSV si je vědom toho, že jednání o životním prostředí a změně klimatu představují jednu z nejnáročnějších kapitol vyjednávání, zejména pokud jde o směrnice, které jsou náročné na investice, jako jsou směrnice o vodě, odpadu, průmyslových emisích a obchodování s emisemi. Domnívá se však, že změna klimatu s sebou nese nutnost radikálních a transformačních opatření, která vyžadují harmonizaci politické a legislativní činnosti, ale také změnu hospodářského paradigmatu a přechod k uhlíkově neutrální a klimaticky odolné společnosti účinně využívající zdrojů. Strategie v oblasti klimatu nebo dekarbonizace na místní a celostátní úrovni jsou tak ve skutečnosti novými strategiemi růstu.

4.5 EHSV si je vědom toho, že proces vývoje strategie v oblasti klimatu vyžaduje hluboké reformy a transformaci ve všech odvětvích, a vyzývá země západního Balkánu, aby své strategie vyvíjely a prováděly v souladu s *acquis* EU a aby svou práci na přípravě dlouhodobých strategií nízkoe emisního rozvoje do roku 2050 koordinovaly jako smluvní strany v rámci UNFCCC s aktivní účastí a větším zapojením všech zúčastněných stran, včetně organizací občanské společnosti.

4.6 Všechny země s výjimkou Bosny a Hercegoviny zřídily koordinační orgány na vysoké úrovni pro změnu klimatu, které pracují na tom, aby se opatření v oblasti změny klimatu stala běžnou součástí jiných odvětvových politik, zejména v oblasti hospodářského rozvoje, energetiky, dopravy a zemědělství, a aby v rámci přípravy strategických a politických dokumentů a právních předpisů byly zohledněny obavy a připomínky všech příslušných zúčastněných stran. EHSV doporučuje, aby všechny země umožnily už od samého začátku zástupcům organizací občanské společnosti a sociálních partnerů účast na regulačních a/nebo legislativních konzultacích. EHSV doporučuje, aby byl vytvořen mechanismus umožňující řešit včas a transparentním a participativním způsobem veškeré problémy.

4.7 Vzhledem k tomu, že většinu nákladů na harmonizaci se směrnicí EU o systému obchodování s emisemi (ETS) bude muset nést průmysl, EHSV doporučuje, aby byly občanská společnost, průmysl a obchodní sdružení zapojeny především do činnosti zaměřené na zvyšování informovanosti o směrnici ETS a budování kapacit v této oblasti. Pro země západního Balkánu představuje tato směrnice vysoké investiční nároky, které zatíží zejména země s rozsáhlým průmyslem, protože jim chybí dostatečné kapacity pro řešení důsledků, které směrnice přináší a které souvisejí nejen s investicemi, ale vyžadují také změny regulačního prostředí a v oblasti řízení, monitorování, vykazování, ověřování a akreditace emisí.

5. Energetika na západním Balkáně

5.1 EHSV podporuje energetickou unii a rámec politiky v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030, jejichž účelem je splnit cíle Pařížské dohody. Země západního Balkánu jsou povinny postupovat ve shodě s těmito politikami, měly by se nicméně aktivněji angažovat a od samého začátku zapojovat do diskusí v rámci energetické unie.

5.2 EHSV podporuje společné prohlášení z roku 2019 nazvané „Přechod k čisté energetice na západním Balkáně“, v němž se ministři energetiky a životního prostředí zemí západního Balkánu dohodli na zásadách udržitelného rozvoje vodní energetiky na západním Balkáně⁽¹⁴⁾, a připomíná, že příspěvky a výrazné zapojení organizací občanské společnosti dopomohly k přijetí těchto zásad. EHSV se domnívá, že i když jsou to první dobré kroky, je třeba dělat více.

⁽¹²⁾ Světová zdravotnická organizace odhaduje, že děti utrpí více než 80 % nemocí, zranění a úmrtí způsobených změnou klimatu.

⁽¹³⁾ Kosovo není smluvní stranou Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu (UNFCCC), a nemá proto vnitrostátně stanovený příspěvek. Přijalo nicméně strategii v oblasti změny klimatu. Přijalo nicméně strategii v oblasti změny klimatu.

⁽¹⁴⁾ Vodní energie vedle jiných obnovitelných zdrojů energie; obnova existujících staveb jako priorita, omezený počet dalších velkých zdrojů vodní energie; integrace obnovitelných zdrojů energie v rámci přenosové sítě a regionální trh s elektřinou; integrované řízení vodních zdrojů; zohlednění dopadů změn; zohlednění dopadů rozvoje vodní energetiky na životní prostředí; přeshraniční ohledy a zásady udržitelnosti při plánování rozvoje vodní energetiky.

5.3 V souladu s tím EHSV doporučuje, aby sociální partneři a organizace občanské společnosti v zemích západního Balkánu mohli hrát aktivní a konkrétní roli v činnosti Střediska EU pro sledování energetické chudoby, včetně předkládání návrhů.

5.4 EHSV se domnívá, že úsilí zaměřené na dosažení cílů Pařížské dohody a obecně na udržitelný růst je nutné podpořit moderními a účelnými *opatřeními vhodnými* pro tento region. Patří mezi ně rozvoj moderní infrastruktury zaměřené na budoucnost, vytvoření odpovídajícího legislativního a regulačního rámce a přijetí nových technologií a odpovídajících obchodních modelů pro „ekologický a inkluzivní“ rozvoj jednotlivých ekonomik tohoto regionu. Konkrétně to bude znamenat výstavbu „inteligentních“ přenosových a distribučních sítí, které umožní zvládat stále větší podíl nestálých obnovitelných zdrojů energie ve skladbě zdrojů výroby energie. Také rozvoj vnitrodenních, vyrovnávacích a skladovacích trhů napomáhá vytváření tržně orientovaných řešení umožňujících vhodné přidělování zdrojů ve skladbě zdrojů energie, která již nyní prochází změnou spočívající v ústupu od fosilních paliv ve prospěch čistší energie.

5.5 EHSV je toho názoru, že klíčovým předpokladem rozvoje trhu s energií a získání nových investic, které jsou pro financování nové infrastruktury a nových kapacit nezbytné, je spolehlivý, moderní a transparentní legislativní a regulační rámec. Úloha Energetického společenství⁽¹⁵⁾ a provádění aquis Společenství v rámci vnitrostátního práva a jeho uplatňování je podmínkou *sine qua non*. Také přeshraniční činnosti, jako je obchod s elektřinou, mohou výrazně zvýšit účinnost a úspory energie a nákladů, budou-li se všichni účastníci trhu řídit podobnými pravidly dodržování právních předpisů v oblasti životního prostředí a stanovování cen uhlíku. Velmi důležitá je proto úloha regulačního výboru Energetického společenství (ECRB), která bude muset být posílena s ohledem na to, že udržitelná rozhodnutí vyžadují dobře fungující přeshraniční trhy. EU by měla poskytovat svou podporu sekretariátu Energetického společenství v souvislosti s jeho pomocí, kterou nabízí regionálním vládám při vytváření solidně koncipovaných vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu, které mají zajistit plnění cílů stanovených pro tento region do roku 2030. Vnitrostátní plány v oblasti energetiky a klimatu by měly odrážet ambice, které jsou nutné pro dekarbonizaci hospodářství, a měly by zohledňovat environmentální záruky. Měly by obsahovat politiky a opatření pro snižování emisí skleníkových plynů ve všech klíčových emisních odvětvích, které zajistí splnění cílů do roku 2030 a jejich příspěvků stanovených na základě Pařížské dohody, jakož i výhledovou koncepci přechodu na uhlíkově neutrální hospodářství do roku 2050.

5.6 EHSV žádá, aby byl na ekologickou transformaci vyčleněn přiměřený procentní podíl rozpočtových prostředků v nástroji předvstupní pomoci. Vyjadřuje politování nad nízkou intenzitou výzkumu, vývoje a inovací na západním Balkáně a vyzývá k jeho lepšímu zapojení do dostupných programů EU, včetně programu Horizont Evropa, neboť takové investice jsou zásadní pro rozvoj nových technologií sloužících ekologické transformaci.

5.7 Vzhledem k tomu, že v měnícím se energetickém prostředí hrají zásadní roli inovace, EHSV doporučuje vzít v potaz jako vážnou možnost pro země západního Balkánu *distribučnou energii*, tj. energii vyráběnou a spotřebovávanou v daném místě. V regionu se rozkládají velká pohoří, a není proto snadné ani nákladově efektivní podporovat rozsáhlé zavádění elektroenergetických sítí vysokého a středně vysokého napětí. V současnosti existují mnohem vyspělejší a ekonomicky výhodná technologická řešení, která využívání distribuované energie umožňují. Tento nový přístup může najít oporu v současných zkušenostech z EU a v podpůrném legislativním a regulačním rámci EU pro *prozumenty* a *energetické komunity*. Takové obchodní modely mohou přinést vhodnější řešení, která budou vyhovovat místním potřebám a podmínkám a která místním subjektům umožní, aby se přímo zapojily do udržitelných řešení, a získaly tak *vlastní odpovědnost* za přechod k udržitelnému rozvoji.

5.8 EHSV je navíc přesvědčen, že *energetická účinnost* má na západním Balkáně velký potenciál. Modernizace bytového fondu, včetně veřejných a soukromých budov, a průmyslových a jiných činností přinese významné úspory energie a nákladů a představuje rovněž řešení závažného problému energetické chudoby. Úspora energie je rovněž důležitou součástí obchodního a sociálního modelu „místní energetiky“, protože rekuperace tepla pro průmyslové využití či pro účely bydlení má smysl na místní nebo regionální úrovni. Ve většině zemí regionu vznikají také velké ztráty během distribuce, což vyžaduje značné investice. I v této oblasti by tudíž mohlo financování ze strany EU a z mezinárodních zdrojů napomoci rozvoji *účinné místní výroby a spotřeby energie s nízkým dopadem*. Vzhledem k omezeným prostředkům zemí tohoto regionu bude takové financování nezbytné kvůli počáteční kapitálové náročnosti investic a jejich poměrně dlouhé době odepisování. Evropské technologie jsou technicky i ekonomicky vyspělé, a jsou proto pro tento region vhodné. EHSV vyzývá EU a příslušné financující orgány, aby posílily svou účast v místních a regionálních projektech zaměřených na zvyšování energetické účinnosti.

⁽¹⁵⁾ Cílem Energetického společenství, které je v platnosti od roku 2006 (mandát prodloužen v roce 2016), je rozšíření pravidel a zásad vnitřního trhu s energií EU mezi jejími členy, jimiž jsou Evropská unie, Albánie, Bosna a Hercegovina, Severní Makedonie, Kosovo, Černá Hora, Srbsko, Moldavsko, Ukrajina, přidruženými členy jsou Arménie, Gruzie, Norsko a Turecko. Jeho sídlo je ve Vídni. www.energy-community.org.

5.9 EHSV žádá, aby Energetické společenství, které si klade za cíl šířit *acquis* EU v oblasti energetiky, klimatu a životního prostředí i do zemí usilujících o přistoupení a do zemí evropského sousedství, bylo do projektu energetické unie ve větší míře integrováno, a to zejména s ohledem na výše uvedené prioritní akce. Na zasedání Energetického společenství by měly být systematicky zvány organizace občanské společnosti, které by se měly stát jejich nedílnou součástí.

6. Propojenost zemí západního Balkánu

Doprava

6.1 EHSV plně podporuje rozvoj moderních a na budoucnost připravených dopravních sítí v regionu, které posílí přeshraniční obchod a mobilitu. Vzhledem k tomu, že na západním Balkánu musí dojít k zásadnímu zlepšení stávajících městských, silničních, a zejména zastaralých železničních sítí, veškeré nové stavby tohoto druhu by měly být od začátku koncipovány tak, aby podporovaly elektromobilitu nebo čistý vodík a v příslušných případech i vozidla s plynovým pohonem. Infrastruktura by tak mohla být platná a využitelná po několik dalších desetiletí a zároveň by se zlepšila kvalita ovzduší a snížil dovoz paliv.

6.2 Ať už by šlo o jakékoli udržitelné řešení (např. elektromobilita, biopaliva, čistý vodík), EU a evropské společnosti a odborné znalosti mohou pomoci s jeho hladkým zaváděním v regionu. EHSV vyzývá země západního Balkánu, aby aktivně spolupracovaly s veřejnými a soukromými subjekty z EU a aby v rámci rozvoje svých dopravních sítí podnikaly ambiciózní kroky. EHSV rovněž doporučuje vzít v úvahu příklady osvědčených postupů EU, jako jsou plány udržitelné městské mobility. Tyto iniciativy by se mohly provádět prostřednictvím Dopravního společenství, tj. organizace, která zatím není příliš aktivní.

IKT

6.3 Datové sítě a IKT se stávají páteří hospodářské, průmyslové a společenské činnosti. Existuje navíc zcela zásadní přímá souvislost mezi IKT a rychlými internetovými sítěmi a udržitelným rozvojem, a to díky účinným automatizovaným řešením využívajícím inteligentních sítí, jako jsou internet věcí, inteligentní města a vesnice, inteligentní měřiče, propojená vozidla atd. Nezbytným předpokladem financování takových sítí a technologií, které jsou v současné době nákladné, ale pro ekonomiky regionu mohou mít transformační význam, je dostatečně velký rozsah. EHSV proto vyzývá k tomu, aby finanční prostředky EU byly zacíleny tímto směrem, ale vyzývá také země západního Balkánu, aby spolupracovaly na vypracování regionálního územního plánu pro zavedení rychlého internetu, protože by to umožnilo sjednávat společné smlouvy a na základě kolektivního vyjednávání a většího rozsahu dosáhnout lepších podmínek.

7. Přírodní zdroje, biologická rozmanitost a zemědělsko-potravinářská opatření na západním Balkáně, příležitosti k růstu

7.1 V zemích západního Balkánu existuje značná biologická rozmanitost a množství nedotčených přírodních stanovišť s vysokou mírou zalesnění, která čelí řadě hrozeb, jako je rozrůstání zástavby v městských a pobřežních pásmech, těžební činnost, špatně regulovaný rozvoj malých vodních elektráren bez komplexní analýzy jejich dopadu na biologickou rozmanitost a neregulovaný lov a těžba dřeva. Vlády podnikly řadu kroků k ochraně druhů a stanovišť a zvýšily podíl chráněného území.

7.2 EHSV doporučuje, aby s ohledem na křehké ekonomiky západního Balkánu byly prozkoumány možnosti účinnějšího využívání zdrojů a přechodu k oběhovému hospodářství, vývoje a uplatňování mechanismů trvalé ochrany ohrožených krajín a stanovišť (včetně řek), které mají vysokou hodnotu z hlediska zachování i vysokou společenskou hodnotu, jakož i možnosti využívání nových zelených technologií. Značná biologická rozmanitost a nedotčená přírodní stanoviště zdejšího regionu mají významný hospodářský potenciál pro ekoturistiku a agroturistiku, je nicméně zapotřebí zlepšit kapacity a dodržování předpisů. Účinnost využívání zdrojů je v průměru velmi nízká, přičemž produktivita zdrojů je pětikrát nižší než průměr EU a nevyhovující jsou rovněž postupy v oblasti recyklace a nakládání s odpady. Podmínkou zlepšení této situace je přechod k oběhovému hospodářství a také rozvoj a využívání nových zelených technologií v regionu.

7.3 EHSV doporučuje, aby země v plné míře přijaly zásady nedávno navržené strategie EU pro biologickou rozmanitost⁽¹⁶⁾ a aby se zaměřily zvláště na rozšíření chráněných oblastí a důslednou ochranu a obnovu poškozených přírodních stanovišť. EHSV proto vybízí k tomu, aby byly co nejdříve provedeny revize vnitrostátních strategií a akčních plánů v oblasti biologické rozmanitosti a/nebo aby byly alespoň předloženy vnitrostátní závazky týkající se nejdůležitějších cílů.

⁽¹⁶⁾ Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, COM(2020) 380 final (20. května 2020).

7.4 Změna klimatu ovlivňuje také produkci potravin a hodnotové řetězce a způsobuje značné škody a výrobní ztráty v pěstování zemědělských plodin, chovu hospodářských zvířat, rybolovu a lesnictví. Nedávno navržená strategie EU nazvaná „od zemědělce ke spotřebiteli“⁽¹⁷⁾ by měla stanovit hlavní zásady koncepce regionální a celostátní zemědělské strategie, včetně omezování množství pesticidů, hnojiv a antibiotik, s cílem zajistit produkci udržitelných potravin a důstojné příjmy zemědělců za slušné ceny a zároveň s tím postupně zastavit dotace, které mají škodlivé dopady na životní prostředí.

8. Horizontální podmínky pro úspěšnou udržitelnou transformaci západního Balkánu

8.1 EHSV připomíná, že přechod k ekologičtějšímu modelu na západním Balkáně nemůže být úspěšný bez vytvoření základních podmínek, které takový přechod umožní, což se týká zejména stabilního a transparentního vnitrostátního politického rámce a politické vůle. Právní stát, který je v revidované metodice pro přistoupení definován jako jedna ze základních zásad, představuje základní hodnotu, na níž je založena EU a která právem určuje tempo procesu rozšíření. Nedostatečně fungující právní stát vytváří nepříznivé prostředí pro změnu, investice a tolik potřebný přechod k udržitelnějším společnostem.

8.2 EHSV proto vyzývá vnitrostátní orgány regionu, aby přijaly naléhavá, důkladná a smysluplná opatření k zajištění účinného a transparentního fungování veřejné správy, k boji proti korupci a jejímu vymýcení, k zajištění úplné nezávislosti soudnictví, k vytvoření předvídatelného a atraktivního podnikatelského prostředí a rovných podmínek (tj. zajištění transparentnosti trhu, jasnosti právních předpisů a otevřených konzultací se všemi zúčastněnými stranami), k podpoře inovací a konkurenceschopnosti a k posílení účasti sociálních partnerů a organizací občanské společnosti, protože jedině tímto způsobem lze dosáhnout hmatatelných a dlouhodobých výsledků.

8.3 Občanská společnost se všemi svými složkami, sociální partneři a další organizace hrají v úsilí o udržitelný rozvoj na západním Balkáně klíčovou a aktivní úlohu. Díky svému spojení se společností mohou pro tento politický cíl získat silnou veřejnou podporu a legitimitu. Organizovaná občanská společnost bude napomáhat prosazování udržitelného rozvoje jako „aktivní společenské volby“, a tato volba by proto měla získat všeobecné přijetí a podporu bez ohledu na všechny politické a sociální dělicí čáry.

8.4 EHSV připomíná orgánům zemí západního Balkánu, že důležitým předpokladem silného a účinného občanského dialogu jsou záruky svobody sdružování a zajištění příznivého občanského prostoru. Vyzývá všechny vlády zemí západního Balkánu, aby přijaly vnitrostátní strategie pro příznivé prostředí a budování kapacit pro sociální partnery a organizace občanské společnosti, jakož i jejich doprovodné akční plány.

V Bruselu dne 18. září 2020.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Luca JAHIER

⁽¹⁷⁾ Strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“, COM(2020) 381 final.